

Innovasjonstalen 2015

Kjære ministre, politikere, oppdragsgivere, næringslivsledere, gründere, interesseorganisasjoner, media og ikke minst; neste generasjon nyskapere og endringsagenter!

I 2013 introduserte Gunn Ovesen Norges første innovasjonstale med følgende ord:

«Jeg lover å gi Norge en dag hvert år der innovasjonsfokus er viktigere enn alt annet. Statsministeren har sin nyttårstale. Sentralbanksjefen har sin årstale. Jeg vil holde landets innovasjonstale, hvert år. Jeg kommer til å starte med å beskrive situasjonen slik jeg ser den, og peke på noen helt sentrale utfordringer for Norge. Så vil jeg legge fram mine forslag til å løse noen av de utfordringene vi står overfor.»

- og fra da ble Innovasjonstalen etablert, en viktig arv vi tar med oss videre.

Statsministeren og sentralbanksjefen var i sine årstaler samstemte:

«Landet vårt går fra særstilling til omstilling. Vi må bli bedre på å skape nytt. Vi må ruste Norge for fremtiden. Behovet for omstilling gir oss en mulighet til å skape et bedre og grønnere samfunn.» Og NHO sjefen satte perspektivet på sin årskonferanse: «Utviklingen av Norge handler om å ruste oss for verdensmesterskap, ikke kretsmesterskap.»

Nettopp!

Ja, mulighetene for Norge fremover er store, men skal vi klare å skape mer nytt, å ruste Norge for fremtiden, å lede – ikke bare delta i fremtidens verdensmesterskap, ja da er det på tide å legge inn et nytt gir, nå.

I 2014 kom alvoret. Norge fikk en økonomisk *wake-up call*. Olje- og gassprisen ble halvert. Dette var også året da trusselen om klimaskiftet ble tatt på alvor av de fleste. President Obama og president Xi Jinping signerte en historisk avtale om reduserte utslipp. I en verden som står

overfor store sosiale og miljømessige utfordringer gir det også mening å styrke norsk næringslivs mulighet til å bidra med løsninger på disse problemene. Store utfordringer representerer store markeder.

2014 ble også året hvor hele landet forstod hvor sårbar norsk økonomi er, og behovet for en grønn omlegging engasjerte langt utover de klassiske naturvernmiljøene. Men vi må ikke glemme oljens betydning for utviklingen av Norges posisjon og velstand de siste førti årene. Vi må klare å ha to tanker i hodet samtidig, å akseptere sameksistens, for det blir fundamentet for det nye.

Og vi vet vi må ha flere ben å stå på fremover; vi må legge om den klassiske økonomiske veksten i en mer bærekraftig retning; vi må reformere våre kostbare velferdsordninger; vi kan ikke ta norsk levestandard for gitt eller tro at det offentlige fortsetter å bli finansiert av en utømmelig pengekilde. Etter 40 år med velstand er det vi, Norge, som må endre fokus fremover, alle sammen, fra «dette har jeg krav på» til «dette kan jeg bidra med», «klare meg uten», eller minimum, «ikke ta for gitt».

Og la meg starte med å bekrefte en ting, etter ni måneders reise i inn- og utland, etter hundrevis av møter med norske grundere og vekstselskaper: Det er ingenting i veien med norsk skaperkraft eller vilje til å bidra i omstillingen. Vi har gjort det før og vi skal klare det denne gangen også. Og det er der man kanskje «ikkje skulle tru at nokon kunne skapa» - at skaperlysten og viljen er størst.

For norsk skaperkraft er summen av alt vi får til på hvert nes, hvert tun, hver by over hele landet. Det er summen av denne innsatsen som utgjør vår kollektive produktivitet. Og her blir det fristende å sitere Gro: Alt henger sammen med alt. Det internasjonale markedet, verden, er ikke opptatt av vår nasjonale fokus på kommunegrenser. De tenker Norge, de tenker Norden – de tenker kvalitet, integritet, grønt, teknologi, rent, demokrati, et oppegående og kunnskapsrikt folk og stabilitet.

Men selv er vi fortsatt litt usikre. Må vi legge om giret helt ennå? Kan vi ikke bare fortsette litt til som før? Det er jo ingen krise, ikke sant? Diskusjonene om hvor lenge vi kan leve av olja, at det kortsiktig ikke er

krise i landet vårt, det blir sekundært fra et innovasjonsperspektiv. Vi vet vi må skape nye arbeidsplasser, revitalisere eksisterende primærnæringer, investere for å løfte frem nye næringer, og sikre en annen fordeling av Norges eksportinntekter i fremtiden. Vi må fornye det offentlige og sørge for en grønnere vekst. Det er ingen hvilepute at vi ikke er i akutt krise akkurat nå, det er en fantastisk mulighet for å posisjonere landet vårt for et nytt skifte vi vet kommer, på verdensbasis.

Det skiftet, eller megatrenden, blir ofte referert til som den «sjette utviklingsbølge» i verdensøkonomien – bærekraftbølgen, som følger etter informasjonsteknologi-bølgen og tidligere økonomiske perioder dominert av andre teknologimessige nyvinninger som dampkraft, elektrisitet og romfart. Her er Norge svært godt posisjonert og denne overordnede megatrenden bør være et bærende prinsipp for utviklingen av norsk innovasjonspolitikken fremover, og den er godt beskrevet i Drømmeløftsrapporten.

Men det er på tide at vi også snakker om innovasjonens mange og krevende ansikter. For skal vi klare å skape noe nytt, må vi også endre det vi gjør og måten vi gjør ting på. Innovasjon i sin ytterste forstand representerer også destruksjon -- av det etablerte, av tradisjoner og kultur. Dette handler om å akseptere at noen må gå foran å ta modige og vanskelig valg på kort sikt, som vi vil se tilbake på og være stolte av at vi tok. For når vi historisk skal oppsummere noe som går bra, da blir det 'vi' som tok valget. Det handler om å ta risiko nå, om å lede i ukjent terreng, om å stille spørsmål til etablerte sannheter og maktstrukturer for å etablere nye. Det blir ikke enkelt, men det er helt nødvendig.

Norge er et lite land, med et begrenset antall hoder og marked. Vi kan ikke gjøre alt eller tro at markedet vil gjøre de rette valgene for oss. Velger du ikke å velge, har du også gjort et valg. Vi har blitt vant til å tro at vi kan være best i klassen i det aller meste. Vi skal være mest miljøvennlige, mest distriktsvennlige, ha de beste arbeidsbetingelsene, de beste velferdsordningene, den korteste arbeidstiden, den lengste ferien og den beste lunsjen. Blir det automatisk slik også for kommende generasjoner? Nei, da må vi prioritere og vi må la våre politikere få prioritere for oss. Og de må ha mot til å utfordre oss. Mot til å utfordre forestillingen om at vi

kan være best i alt til enhver tid. Vi skal inn i en reell omstillingsfase i landet nå, det blir krevende.

Derfor er det så viktig at landets ledere tror på og tør å gjennomføre de grepene som må til for at vi klarer omstillingen. Innovasjon Norge er optimister på norsk næringslivs vegne. Norske arbeidstakere er godt utdannede og kreative, vi har mange innovative bedrifter, sterke klynger, et velutviklet velferdssystem, et avansert virkemiddelapparat, fred og sosial stabilitet. Det vi må få på plass nå, er en klar strategi og retning for hvor vi ønsker å gå, hva det vil koste oss og hvordan vi skal nå de målene vi setter oss.

Vi mener at norsk næringsliv, generelt sett, er innovativt, i den forstand at bedriftene viser stor evne til å gjøre ting på nye måter for å nå de målene de setter seg. Vi vet at det finnes innovasjonsstatistikk som kan tolkes i en annen retning. Det gjelder ikke minst EU-kommisjonens Innovation Union Scoreboard, en komposittindikator som i 2015-utgaven fortsatt rangerer Norge som nr. 17 i Europa. SSB, NIFU og andre har vist at denne indikatoren ikke fanger opp den reelle norske innovasjonsevnen.

Innovasjon Norge samarbeider allerede godt med Statistisk sentralbyrå, Norges forskningsråd og relevante forskningsmiljøer om den videre utviklingen av den norske innovasjonsstatistikken. Vi vil ta initiativ til en prosess der vi kan finne nye måter å gi en mer helhetlig presentasjon av norsk innovasjonsevne – også sammenlignet med andre land.

Å forstå våre egne forutsetninger og premisser for innovasjon, å ha samme virkelighetsoppfatning, å stille riktig 'diagnose', er fundamentet når vi skal velge rett 'medisin' fremover.

Så hva skal til? Her er våre seks anbefalinger:

1. Vi må **prioritere**. Vi har et stort behov for å bygge nye landslag der Norge allerede har komparative fortrinn internasjonalt. I flere og flere land dreier innovasjonspolitikken mot store utfordringer de har forutsetninger for å møte. Dit må vi også fremover. EU gjør det med sitt giga-program Horisont 2020. Danmark gjør det gjennom sin innovasjonsstrategi. Vi bør også satse på områder der Norge har den

kompetansen som skal til for å gjøre en forskjell. Vi er godt skodd til å være en viktig leverandør til løsninger på de syv samfunnsutfordringene EU har definert, herunder blant annet helse, bærekraftig matproduksjon, ren energi, og effektiv ressursbruk.

For det er ingen konflikt mellom generelt gode rammebetingelser og målrettede virkemidler. Langtidsplanen for forskning identifiserer fem tematiske satsinger, det bør også gjenspeiles når og hvis vi ønsker å kommersialisere våre forskningsresultater, som handler om å omsette ny kunnskap til nye bedrifter, arbeidsplasser og næringer.

Vi må investere mer, men kanskje viktigst; innovere mer i dagens rammebetingelser for å gjøre våre tradisjonelle industrier grønne og fornybare, og for å attrahere internasjonale investeringer til Norge.

Og vi må ta utgangspunkt i vårt internasjonale omdømme som vektlegger av bærekraftige og miljømessige forhold. Dette gjelder vår posisjon innen maritim sektor. Ja, og vi har den kompetansen som trengs til å gi verden ren energi. Vi har de beste forutsetningene fra landbruk- og marin sektor for å lykkes med å posisjonere oss inn i den nye bioøkonomien. Vi kan bygge nye næringer rundt velferdsteknologi, medisin, finans og utdanningsteknologi.

2. Ja, vi må satse på oppstart av helt nye bedrifter og aldri før har entreprenørskapslysten vært større i Norge!
Andelen som mener entreprenørskap gir høy status har steget fra 59-83% i perioden 2003-2014. Omstillingssituasjoner er ofte ensbetydende med Klondike tilstander for grundere. Men vi må også hjelpe de eksisterende bedriftene – og de store. Vi har få av de store, men de er viktige lokomotiver for de små og representerer eksportinntekter og arbeidsplasser med stort vekstpotensial. Vi må klare begge deler: å **utvikle de store og å etablere flere små**, samtidig som vi får flere av de små til å vokse.

Det er vår største utfordring – det etableres for mange enkeltmannsselskaper uten vekstpotensial eller ambisjoner for annet enn å dekke egen lønn. Vi skal også ha rom for de, men vi må ha flere vekstkraftige selskaper her til lands, styrke våre etablerte klynger og

opprette nye klynger, på tvers av bransjer, for å profesjonalisere og realisere vekstpotensialet i næringer som består av mange små aktører. Samarbeid er den nye konkurransekraften.

3. Vi må **innovere og omstille mer i det offentlige**. Den offentlige innkjøpskraften representerer rundt 400 milliarder årlig. Den kan benyttes til å skape innovasjon i samspill med private leverandørbedrifter. Vi har et skrikende behov for å omstille og innovere våre offentlige tjenester. Ifølge nasjonalregnskapet økte andelen offentlige årsverk fra under 17 prosent i 1970 til nesten 29 prosent i 2013, i rene tall blir det fra 250 000 til 700 000 årsverk.

Utviklingen i offentlige årsverk er preget av at visse omsorgstjenester som tidligere ble utført av familiemedlemmer, i økende grad har blitt overtatt av kommunale tilbud. I tillegg har alderssammensetningen og medisinsk utvikling ført til at behovet for omsorgs- og sykehustjenester har steget. Den fremtidige utviklingen i offentlig forvaltnings størrelse avhenger i hovedsak av hvorvidt den store økningen i disse tjenestene vil fortsette, og ikke minst hvor innovative vi er i videreutviklingen av tjenestene.

Her kommer behovet for et stort løft av digital kompetanse inn. Teknologiens rolle i utviklingen av innovasjonsgraden av offentlige tjenester fremover, må ikke undervurderes - og det må ikke settes likhetstegn med innkjøp av nye teknologiske løsninger når vi snakker om digitalisering i det offentlige - det handler først og fremst om forståelsen for kravet til endring og innovasjon i eksisterende arbeidsprosesser, samarbeidskultur og kompetansebehov for å være relevant for sine kunder og brukere.

4. Vi må synliggjøre, tilgjengeliggjøre og ikke minst **forenkle alt vi allerede har** av offentlige tilbud til dem som vil skape og endre (og det er mye, fra kommunenes førstelinjetjeneste til næringshager, inkubatorer, etableringsstipend, Skattefunn), og, og vi må snakke samme språk. NFD er allerede i gang med dette arbeidet. Og det er helt nødvendig.

Også må vi slutte å tro at løsningen på alt er mer tilførsel av kapital alene. Det handler mer om omdisponering og innretning av allerede tilgjengelig kapital og rammevilkår i Norge, til å støtte opp under det næringslivet som bygger de arbeidsplassene vi vil ha og skal leve av fremover.

Og det handler om en kulturendring der stoltheten vår ikke bare går på å forske frem de gode ideene, å vinne priser for fremragende tanker - vi må også bygge en større stolthet rundt evnen til å kapitalisere på de kloke hodene, til å konkurrere internasjonalt, med norske løsninger, kunnskap og produkter.

Og – vi må bli mer markedsorienterte. Vi har en tendens til å utvikle produkter og løsninger som det viser seg at ikke har livets rett når produktet endelig er ferdig, eller godt nok og jakten på kunden starter. Da er det for seint. Den krevende kunden må være med fra dag 1. Hovedårsaken til at oppstartsselskaper går konkurs, både ute og hjemme, er først og fremst mangel på kunder, mangel på inntekter og marked.

5. Vi må nyttiggjøre oss av ***all arbeidskapasitet i landet.***

Arbeidsledigheten vår er fortsatt lav, men den øker og vil øke. Vi må få flere av dem som faller utenfor inn i arbeidslivet. Økt forståelse og satsning på sosialt entreprenørskap er en del av denne løsningen. Sosialt entreprenørskap befinner seg i et overlappingsfelt mellom offentlig, frivillig og privat sektor. Disse gründerne, eller ekstraprenører som de også kalles, adresserer uløste oppgaver innenfor blant annet skole (barn og unge), helse og velferdstjenester (uutnyttede ressurser, de som faller utenfor, syke, eldre), men også innenfor miljø og kultur.

Bærekraft og skalerbarhet er like viktig her som i rent kommersielle bedriftsetableringer, og de har det samme potensial for vekst internasjonalt.

Og for neste generasjons grundere handler det ikke bare om å gjøre ei kortsiktig 'kule'. Vi ser en klar trend og fremvekst av sosiale entreprenører, som ser og er drevet av et uløst problem eller en utsatt målgruppe, i sin næring, i sin kommune, i sitt nærområde og

bestemmer seg for å bli en aktiv del av løsningen. Vi trenger flere slike entreprenører i møtet med de samfunns- og miljøproblemene vi står overfor akkurat nå. Innovasjon Norge har kun unntaksvis viet dette området oppmerksomhet, og økt effekt vil ha stor betydning både for samfunn og for næringsutvikling. Vi vil derfor i 2015 se på hvordan vi kan etablere en tydeligere satsing for å støtte sosialt entreprenørskap.

6. Omstillingen vi står ovenfor krever først og fremst **modig lederskap**, hos våre politikere, bedriftsledere, partssamarbeidsaktører -- hos hele folket. NHO sjefen sa det på følgende måte i sin årstale: «faren ved å blande fornuft og følelser er at vi lar være å gjennomføre ting vi egentlig er enige om. Vi må la politikerne forvalte den tilliten vi har gitt dem ved urnene – også når det innebærer å skjære gjennom for fellesskapets beste». Og det betyr å ta ekstra upopulære valg, å la våre politikere kompromisse mer enn vi er vant til – for det må til.

I dag presenterer vi resultatene av mobiliseringsarbeidet Drømmeløftet. Her vil vi formidle hundrevis av innspill og forslag fra over 80 ulike arrangement fra samtlige næringer i inn- og utland som politikerne kan vurdere og debattere fremover. Vi vil presentere vår analyse av nåsituasjonen i landet vårt. Vi vil dele resultatene av vår egen endringsprosess som handler om å rigge oss best mulig mot morgendagens oppgaver og våre kunders klare ønsker og behov. Og vi har laget en hyllest til våre forfedre- og mødre, og oppsummerer 150 års historie, for ikke å glemme betydningen av norsk virkemiddelapparat i utviklingen av norsk arbeidsliv og næringsliv. Vi har startet reisen, dere skal få måle oss hvert år. Vi har en ambisjon: å bli en uvurderlig aktør i arbeidet med å gå fra særstilling til omstilling.

Vi i Innovasjon Norge har lagt inn et nytt gir. Vi lover å bidra med alt vi kan, alt vi er og kan bli for norsk næringsliv fremover. For Norge har den kompetansen og forutsetningene som skal til for å klare omstillingen, for å gjøre en forskjell, også utover egne landegrenser - og vi er med hele veien! Vi skal heie høylytt på våre kunder, for de representerer den lille %andelen av norsk befolkning som tør å gå foran, som er så naive at de tror de kan endre verden med sine løsninger og produkter.